

УДК 373.5.091.39:81'243

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ EUROCOMGERM «DIE SIEBEN SIEBE» У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ»

Андреєв Антон, аспірант кафедри німецької мови та літератури з методикою викладання, Криворізький державний педагогічний університет.

ORCID: 0000-0003-2457-8918

E-mail: mjawets@gmail.com

Стаття присвячена аналізу теоретичних основ проєкту EuroCom, який базується на засадах дидактики багатомовності та дослідженню можливості використання елементів запропонованої авторами проєкту методики у практиці навчання другої іноземної мови. Зазначено, що концепція ґрунтується на ідеї використання наявних мовних знань у процесі вивчення другої та подальших іноземних мов. Проаналізовано основні елементи методики EuroCom та перевірено дієвість дослідження на запропонованих авторами прикладах. Вказано, що методика була успішно апробована в Європейських школах.

Ключові слова: дидактика багатомовності, трансфер мовних знань, мовно-політична модель, полікультурність, мовнополітичне питання, модель зворотного порядку вивчення мов, рецептивна багатомовність, базова мова.

THE USE OF THE EUROCOMGERM METHOD “DIE SIEBEN SIEBE” IN MODERN UKRAINIAN SCHOOL

Andreiev Anton, Postgraduate Student at the Department of German Language and Literature with Methods of its Teaching, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-2457-8918

E-mail: mjawets@gmail.com

The article focuses on the EuroComGerm research project, which is based on the principles of the multilingualism didactics. The article argues the approach of enhancing the language knowledge by applying the targeted foreign language onto the knowledge of previously acquired languages. The EuroComGerm is a concept that is based on parallel learning of related languages. H. G. Klein, one of the authors, believes that the future of language learning is in the receptive knowledge of language and in the development of listening and reading comprehension. In 1999 the project received an award as “European language label for the best innovative language projects” in Vienna.

The EuroComGerm project was published in 2007 as a handbook, created by B. Huffayzen and N. Marx. The researchers identified “The Seven Sieves” as the linguistic indicators which served to analyze related languages in identifying their common and distinctive features. The article deals separately with each of the “Sieves”, and attempts to apply the technique on the example of a passage in a foreign, previously not acquired language using the knowledge of the German language.

The present study confirmed the findings that the technique is effective and allows to understand the content of the text in an unknown language based on a sufficient level of language proficiency of a

different language of the same language family (in our case, German language). This technique provides opportunities for learning more than three related languages: Swedish, Norwegian, Danish, Icelandic, and Dutch.

Keywords: *multilingualism didactic, transfer of linguistic knowledge, language-political pattern, polyculture, linguistic-political question, model of the reverse order of learning languages, receptive multilingualism, core language.*

Динамічний розвиток українського суспільства та його рух у європейський освітній простір виявив потребу вчителів у нових ефективних методиках навчання школярів.

У науковому просторі проблема використання ефективних методик навчання іноземних мов не є новою. У різний час з'являлися нові методики, які розв'язували актуальні на той час проблеми іншомовного навчання. Здебільшого попередні методики зосереджували увагу на навчанні однієї іноземної мови, акцентуючись на розвиткові тих чи тих компетенцій. Сьогодні ситуація суттєво змінилася, передусім через багатомовність і полікультурність сучасних суспільств. Тож, постала проблема навчання декількох іноземних мов і формування й розвитку іншомовної компетенції з урахуванням індивідуальних потреб тих, хто навчається. Зважаючи на соціально-політичний контекст іншомовного навчання, В. А. Гаманюк у монографії «Іншомовна освіта Німеччини у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів: теорія і практика» вказує на те, що з кінця ХХ століття в Європі починають розмірковувати з приводу мовної політики, з'ясовуючи питання спільної для всіх, єдиної мови як засобу міжнаціонального спілкування, однак при цьому однією з вимог розв'язання мовнополітичної проблеми є те, щоб кожна з європейських мов не зазнавала утисків. Тож, мовна політика ЄС починає розвиватись у векторі багатомовності [2].

Проблему багатомовності в аспекті іншомовного навчання, багатомовної освіти в середній школі, дидактику багатомовності, інші, дотичні до названих проблем, досліджували як вітчизняні (В. А. Гаманюк, О. Ю. Кузнецова, Л. Є. Купчик, О. О. Першукова, М. І. Тадеєва), так і зарубіжні дослідники (Г. Кляйн, Н. Маркс, В. М. Смокотін, Б. Хуфайзен). Проте, питання доцільності й ефективності використання практики багатомовного навчання декількох іноземних мов в умовах української школи не отримало належної уваги. Тому проблема є актуальною й потребує вивчення.

Мета статті – окреслити зміст методики «EuroComGerm «Die Sieben Siebe».

Завдання дослідження: 1) окреслити сутність методики «EuroComGerm «Die Sieben Siebe» та виокремити релевантні елементи для застосування у практиці навчання іноземної мови в Україні; 2) розкрити переваги й недоліки методики; 3) визначити можливості використання цієї методики в сучасній українській школі.

При написанні статті використано нормативно-правові документи України у сфері освіти, підручник-посібник *EuroComGerm*, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних науковців.

Використано теоретичні (аналіз, синтез, порівняння) й емпіричні (спостереження, анкетування) методи дослідження. Аналіз використовувався для обробки інформації, синтез – задля узагальнення отриманих даних; емпіричні методи – для визначення рівня іншомовної компетенції учнів загальних і спеціалізованих шкіл.

Рушієм політики багатомовності став проект EuroCom, що у 1999 році у Відні

одержав нагороду «Європейський мовний ярлик за інноваційні наукові проекти». В. М Смокотин у своїй статті «Поиски путей к многоязычию и поликультурности в рамках концепции «Европейское взаимопонимание» вказує на те, що проект EuroCom являє собою єдиний проект, що отримав найбільший розвиток, і зараз має найбільшу теоретичну та практичну базу, що згодом трансформувався в три проекти: EuroComGerm, EuroComRom, EuroComSlav [5].

У центрі уваги нашого дослідження проект EuroComGerm, який з'явився у 2007 році. EuroComGerm «Die Sieben Siebe» – це підручник-довідник, авторами якого були Брітта Хуфайзен (Britta Hufeisen) та Ніколь Маркс (Nicole Marx) [8]. Цей проект можна назвати революційним, оскільки його метою є розвиток рецептивної багатомовності, тобто паралельне вивчення іноземних мов на базі однієї з них.

Важливим компонентом зміни пріоритетів в іншомовній освіті став аналіз мовно-політичних моделей, серед яких релевантною для нашого дослідження є модель зворотного порядку вивчення мов. Під зворотним порядком вивченням мов розуміється вивчення першою іноземною в системі загальної освіти мови країни сусіда чи будь-якої іншої іноземної мови (у нашому випадку німецької), і лише потім введення як другої іноземної мови – англійської. У контексті дидактики багатомовності учні, які матимуть міцний базис німецької мови (у нашому випадку), матимуть більше усвідомленої мотивації й бажання вивчати англійську. Не варто забувати, що в середньому шкільному віці діти починають захоплюватись поп-культурою. Музика, кіно, ігри, гаджети, соціальні мережі, багато інших речей, які вимагають мінімальних знань англійської мови, стають для дітей дуже сильним мотиваційним компонентом у її вивченні.

Інший фактор, який доводить доцільність зміни порядку введення іноземних мов у шкільній освіті, є роль англійської в суспільному житті. Як зазначається в монографії В. А. Гаманюк, англійська мова стала не стільки міжнародною мовою, стільки мовою бізнесу та ділових стосунків, тому її вивчення в будь-якому разі буде обов'язковим і більш старанним, на відміну від інших європейських мов. Англійська стала в Європі мовою порозуміння, проте ще два століття тому в Європі мовою науки була – німецька, а мовою спілкування – французька. Лише після Другої світової війни американський варіант англійської мови став розповсюдженим, власне, через присутність американців в Європі в повоєнний час та міцність економіки США. Однак для Європи «єдиної мови» ніколи не було, навіть досі на території однієї країни у вжитку декілька мов (Швейцарія, Бельгія, Люксембург та Італія, її тірольська частина) [2].

Отже, політика багатомовності є дуже актуальною, тому що кожна європейська мова є унікальною і має право на існування, тому що вона сприяє взаєморозумінню між представниками інших культур і народів, а дидактика багатомовності, яка враховує вимоги до мовнополітичного врегулювання у ЄС, є надзвичайно своєчасною методикою, яка дозволяє паралельне засвоєння декількох споріднених мов і забезпечує порозуміння як мінімум на рецептивному рівні.

Зважаючи на суспільні зміни останніх років, Україна стає державою, яка все більш орієнтована на Європейський простір, що не може не відобразитись у всіх сферах суспільного життя, зокрема в освітній сфері. Вимоги Міністерства освіти і науки щодо рівня знання іноземних мов повністю співпадають з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти та вимогами до іншомовної підготовки громадян ЄС в

контексті політики багатомовності, основною з яких є знання мінімум двох іноземних мов. У науковій літературі неодноразово зверталася увага на те, що сучасний стан навчання іноземної мови не дає бажаного результату. Відомо, що відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України для спеціалізованих шкіл рівень, володіння першою іноземною мовою має досягати B1–B2, другою іноземною мовою A2–B1. На цьому наголошується і в Концепції іншомовної освіти [6]. Проте, попри поставлені завдання, вивчення ситуації у школах дало підстави стверджувати, що реальна ситуація зі знаннями першої й другої іноземних мов, навіть у спеціалізованих школах, є далекою від ідеалу. Тому це потребує певних коректив, насамперед не через кількісні показники (кількість годин), а через зміну методики навчання.

Орієнтація на Європейський освітній простір, на теорію і практику навчання іноземних мов у ЄС дає змогу, спираючись на досвід іноземних колег, запровадити положення «дидактики багатомовності» шляхом використання елементів методики EuroCom «Die Sieben Siebe». Оскільки методика вже дала позитивні результати, а ідеї наскрізного мовного курикулуму, який використовує елементи дидактики багатомовності й перебуває на етапі апробації у школах декількох країн ЄС, вважаємо за доцільне зупинитися на основних характеристиках концепції EuroComGerm, який на базі німецької мови надає учням можливість вивчати наступні європейські мови:

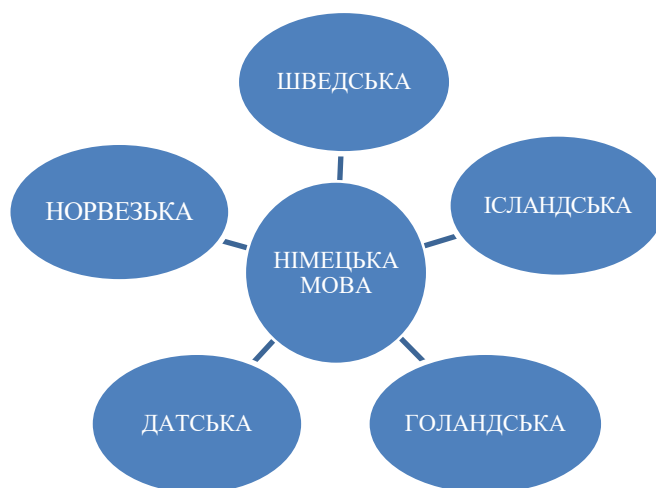

Рис. 1. Мови доступні для вивчення на базі німецької мови

Автори підручника-довідника розглядають лінгвістичні особливості германських мов за кількома критеріями, які вони називають «ситами». Таких сит сім:

1. «Сито слів родичів» (Kognaten) (Інтернаціоналізми та германізми).
2. «Сито» слів «звукових відповідностей».
3. «Сито вимови та написання».
4. «Сито словотвору» (Wortbildung).
5. «Сито» службових слів (Funktionswörter).
6. «Сито морфосинтаксу».
7. «Сито синтаксису».

Розглянемо кожне з цих «сит» окремо.

1. «Сито слів родичів» (Kognaten) (Інтернаціоналізми та германізми)

Приблизно до 5000 слів у німецькій мові складають інтернаціоналізми, які стосуються таких галузей, як: політика, наука, економіка, література, мистецтво тощо. Багато з цих слів є зрозумілими навіть в інших мовах завдяки «звуковим відповідностям» (Lautentsprechungen), або через вираження графічним способом чи через вимову (Graphien und Aussprachen) [8]. Приклади інтернаціоналізмів наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Інтернаціоналізми у германських мовах
[таблиця складена автором статті]

Українська	Німецька (Deutsch)	Англійська (English)	Нідерландська (Niederländisch)
анархія	Anarchie	Anarchy	Anarchie
мелодія	Melodie	Melody	Melodie
корупція	Korruption	Corruption	Corruptie
син	Sohn	Son	Zoon
музика	Musik	Music	Muziek
кіно	Kino	Film	Film
фільм	Film	Film	Prozes
Процес	Prozess	Process	Proces
прогрес	Progress	Progress	Progress
індустрія	Industrie	Industry	Industrie
інженер	Ingenieur	Engineer	Ingenieur
автоматичний	Automatisch	Automatic	Automatisch
спорт	Sport	Sport	Sport
ракета	Rakete	Rocket	Raket
бомба	Bombe	Bomb	Bom
тату	Tatoo\Tatoowierung	Tattoo	Tatooring

Підручник-довідник «EuroComGerm» містить багато текстів різними мовами. Ми проаналізували декілька з них, проте в дослідженні, окрім запропонованого авторами підручника уривка, до аналізу долучено також уривок зі шведського сайту новин «<http://8sidor.se>». Це стаття, у якій висвітлюється смерть одного з найвідоміших редакторів нашого часу – Стена Лі. Метою було апробувати методіку на власному досвіді. Курсивом ми виділили ті лексичні одиниці та їх компоненти, які є зрозумілими без використання будь-яких довідкових джерел [7].

Författaren *Stan Lee* är död. Han är mest känd föratt ha startat företaget *Marvel* som gjort massor av kända serier. Han har varit med och hittat på *Spindelmannen*, *Hulken*, *Captain Amerika* och *Iron Man*. Han var med och förändradesättet att göra serier. Figurerna fick känsloroch blev mer spännande – *Stan Lee* var den som gjorde *super hjältarna populära*, säger den svenske *experten* på serier, *Sture Hegerfors*.

Можливо для пересічної людини або науковця цей текст не буде прикладом інтернаціоналізмів, однак для сучасних школярів, які, як наголошувалось вище, захоплюються поп-культурою, виділені імена супергероїв та самого редактора Стена Лі будуть більш ніж відомі, саме тому для наочності, окрім тексту авторів підручника «Die Sieben Siebe», було обрано цей уривок, адже він простий і здатний привернути увагу

школярів.

2. «Сито» слів «звукових відповідностей» має на меті розпізнання іншомовних слів без знання іноземної мови. Лише деякі лексеми з германської мовної родини можуть бути незрозумілими з напів-слова, адже в процесі свого розвитку вони звичайно змінювались, проте лексичні одиниці для пошуку відповідностей з німецькою мовою Б. Хуффайзен радить шукати в пресі, журналах тощо. Насправді ці відповідності трапляються частіше, ніж нам здається, про що Б. Хуффайзен демонструє в довіднику, проводячи паралелі між німецькою і шведською мовами на прикладі оригінального тексту шведською. Пересвідчитися в цьому можна на матеріалі тексту про Стена Лі, спираючись на таблицю відповідностей, запропоновану авторами EuroComGerm, та представлену у таблиці 2.

Таблиця 2

**Відповідності між графемами та морфемами
німецької і шведської мов [8, с. 23]**

шведська	німецька
<i>k</i>	ch
<i>sk</i>	sch
<i>f</i>	v
<i>d</i>	t
<i>p</i>	pf
<i>y</i>	eu
<i>svensk</i>	schwedisch
<i>kamp</i>	Kampf
<i>kemist</i>	Chemiker

Грунтуючись на результатах зіставлення графем і морфем в обраному для аналізу уривка, можемо представити результати в таблиці виявлених відповідностей (див. табл. 3).

Таблиця 3

шведська	німецька
<i>ny</i>	neu
<i>med</i>	mit
<i>hade</i>	hatte
<i>ny</i>	Neu
<i>med</i>	Mit
<i>har</i>	Hat
<i>var</i>	War

3. «Сито вимови та написання», на перший погляд, схоже на «сито інтернаціоналізмів», через те, що деякі зі слів в обох мовах збігаються за написанням і звучанням, тож, зрозумілі без будь-якого перекладу. Серед таких слів автори методики називають: *Stockholm, december, San Remo, Italien*. Проте це сито безпосередньо залежне від знання морфемних і графемних відповідностей іноземної мови, що окрім розуміння на письмі, допомагають «відгадувати» їх на слух, наприклад: *var, hade*.

Ці слова автори називають «Kernwörter» [8], вони становлять ядро лексичної системи мови. Так, шведське слово *död* та німецьке *tot* (смерть), як і пари *mer = mehr*, *Experten = Experten* співпадають і за звучанням, і за написанням, і за значенням. Подібних прикладів є безліч. Однак, трапляються також і розбіжності між вимовою і написанням та значенням у різних мовах, що є спорідненими. Продемонструвати це можна більш наочно на прикладі слов'янських мов. Для прикладу, українське слово *жабка* польською мовою буде писатись *zhabka*, а українське *коліно* чеською звучатиме як *koleno* (національна страва), проте слова матимуть відмінні значення.

4. «Сито словотвору» (*Wortbildung*). Може здатися, що префікси та суфікси в європейських мовах абсолютно різні, проте Б. Хуфайзен та Н. Маркс на прикладі шведської мови демонструють, як легко можна «відгадати» деякі з них у споріднених мовах [8]. Префікс *ut-* відповідає німецькому префіксу – *ent-* (деяких випадках префіксу *aus-*), *upp-* – німецькому – *er-* (іноді *zu-*, *auf-*). Шведський суфікс *-ing*, німецькому суфіксу *-ung*, *-re* німецькому *-er*. У такий спосіб шведське слово *Utveckling* розшифровується, як німецьке слово *Entwicklung* (розвиток) [8].

5. «Сито службових слів» (*Funktionswörter*). Авторі наголошують на тому, що для розуміння іншомовних текстів необхідно знати службові слова, продемонстровані авторами методики на прикладі прийменників (*die Präpositionen*): *i* (*in*), *av* (*von*), *genom* (*in, durch, bei*) *und med* (*mit*), *pa* (*auf, für*). Також артикль (*Artikel*) (*en*), присвійні займенники (*das Possessivpronomen*) *hans* (*sein*), прислівники (*die Konjunktion*) *och* (*und*), частка (*die Partikel*) *mycket* (*viel, sehr*) [8]. До цієї групи належать допоміжні дієслова (*die Hilfsverben*) *var* (*war*) *ta har* (*hat*). Також дієслово *är* – зі шведської перекладається, як «бути», проте це є скороченням слова «*var*» тобто «був». Слово *ha* є скороченням слова *har* (мати що не будь). Навіть користуючись такими невеличкими підказками, текст статті стає більш зрозумілим. А саме:

Författaren Stan Lee <i>номер</i> . Han <i>був</i> mest känd föratt <i>має</i> startat företaget Marvel som gjort massor vid kända serier. Han <i>має</i> varit z i hittat <i>для</i> Spindelmannen, Hulken, Captain Amerika i Iron Man. Han <i>був</i> z i förändradesättet att göra serier. Figurerna fick känsloroch blev <i>більше</i> spännande. – Stan Lee <i>був</i> den som gjorde superhjältarna populära, säger den svenske experten <i>за</i> serier, Sture Hegerfors.

6. «Сито морфосинтаксу» розглядає такі мовні аспекти: *форми поєднання* (*die Konjugationsformen*), *форми порівняння* (*Komparationsformen*), *форми творення множини* (*Pluralbildung*). Було показано, що слова *var* чи *har* перекладаються як німецькі дієслова *hat* та *war*. Авторі на прикладі словосполучення *har gjort* – проводять аналогію з англійською часовою формою *Present perfect* (теперішній час доконаного стану) [8]. На прикладі речення з власного уривку можна провести паралелі з часовою формою англійської мови *Past perfect* (минулий час доконаного часу). *Stan Lee var den som gjorde superhjältarna populära*.

Схожих прикладів безліч, однак це «сита» вимагає більш детального та глибокого вивчення.

7. «Сито синтаксису». Підґрунтям для цього «сита» виступає той факт, що *будова речення* (*der Satzbau*) германських мов здебільшого є дуже схожою [8]. У такий спосіб у кожному реченні нової для нас (германської) мови можна дуже просто зрозуміти де *підмет* (*das Subjekt*), а де *присудок* (*das Prädikat*). Розглянемо це на прикладі нашого уривку про Стена Лі.

Författaren Stan Lee är död. Це речення є прикладом найпростішої будови речення, де *Stan Lee* – підмет (*das Subjekt*), а *är död* – присудок (*das Prädikat*).

Очевидно, що завдяки цим сімом «ситам» у тексті стає все менше порожніх місць:

Сценарист Стен Лі помер. Він був одним з найвідоміших *författ* дав початок компанії Марвел яка створила масу відомих коміксів. Він являється тим хто придумав Людину-павука, Капітана-Америку, і Залізну-людину *förändradesättet* щоб вдосконалити комікси. *Figureerna* отримав *känsloroch* ставав більш драматичним – «Стен Лі був тим хто зробив супергероїв популярними», – каже шведський експерт з коміксів Штуре Хегерфорс.

Отже, як зазначали автори EuroCom, завдяки системі «сім сит» незрозумілих місць в уривку майже не лишилося. Слід наголосити, що навіть автори методики «Сім сит» не ставлять за мету досконале розуміння учнем іноземної мови, а лише оволодіння рівнем, достатнім для розуміння невідомої мови, спираючись на мовні знання іншої іноземної мови. Авторіві, маючи знання німецької мови та користуючись наведеними в підручнику підказками й простим онлайн-словником, вдалося перекласти цей уривок і зрозуміти його.

Варто додати, що така система вимагає більш детального розбору, проте вона дійсно працює і, за умови підбору цікавого матеріалу для вивчення та введення різнокомпонентного навчання, ця методика має всі шанси на успіх.

Отже, підручник EuroComGerm та «сім сит» може бути ефективними не тільки в німецьких та європейських реаліях, а й в українській сучасній школі. Ми вважаємо, що подібна практика матиме багато переваг, серед яких:

- 1) на основі німецької мови учень також має можливість подальшого вивчення таких іноземних мов: датська, голландська, шведська, норвезька, ісландська;
- 2) вивчення інших мов через EuroCom сприяє несвідомому покращенню знань базової мови;
- 3) розширює знання та кругозір учня;
- 4) дозволяє учням розуміти й спілкуватись більш ніж двома мовами;
- 5) на відміну від різноманітних «експрес-курсів» з вивчення мов, EuroCom дійсно дозволяє швидко та ґрунтовно засвоїти основи нової іноземної мови шляхом зіставлення спільних та відмінних характеристик;
- 6) сприяє активному розвитку пам'яті та уваги учнів.

Методика EuroCom вже успішно апробована в пілотних проектах у Європі й показала гарні результати. Проте, варто вказати й на недоліки навчання за цією системою. У процесі вивчення можливе виникнення явища інтерференції, проте навіть її можна і треба використовувати. Також введення цієї системи в процес навчання іноземних мов у сучасній українській школі може відбуватись з ускладненнями, що виникають через такі фактори: небажання вчителів підвищувати власний професійний рівень; невелика кількість кваліфікованих вчителів, здатних працювати з подібною літературою; часто низький рівень володіння базовою мовою у школярів; відсутність мотивації як у вчителів, так й у школярів та їх батьків, адже не всі батьки розуміють доцільність розширення мовного репертуару дітей, покликаючись на їх завантаженість; відсутність матеріальної бази (підручники, словники, цифрові матеріали) для вивчення іноземних мов.

Проте, було б доцільним на базі даної методики розробити комплекс вправ та

електронний гайд для вчителів з користування посібником EuroComGerm. Також ефективним було б створення підбірки іншомовних сайтів та електронних словників, які відповідатимуть сучасним освітнім вимогам для запровадження методики EuroComGerm в освітній процес учнів загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл.

Отже, підсумовуючи все вище зазначене, в цілому на практиці дана методика виявляє позитивні результати і може бути ефективно застосована в українській школі, адже вона надає можливість не тільки розширити знання іноземної мови у школярів, а і перш за все виховати різнобічно розвинену ерудовану особистість, що і є головним завданням навчання у школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев А. Г. Развитие грамматической компетенции учащихся старшей школы согласно с «Рекомендациями Рады Європи з мовної освіти: вимоги нормативних документів та реальність». *Актуальні питання філології і методики викладання німецької мови*. Кривий Ріг. 2018. С 48–52. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2857>
2. Гаманюк В. А. Іншомовна освіта Німеччини у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів: теорія і практика: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2012. 376 с.
3. Гаманюк В. А., Жданова Н. С. Модель наскрізного мовного курсу. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий Ріг. 2015. Вип. 12. С. 233–241. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2015_12_30/
4. Гаманюк В. А. Реалізація концептуальних засад багатомовності у проектах EUROCOM. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 6. С. 71–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2013_6_14.
5. Смокотин В. М. Поиски путей к многоязычию и поликультурности в рамках концепции «Европейское взаимопонимание». *Вестник Томского государственного университета*. 2011. № 352 (ноябрь). С. 74–77.
6. Ніколаєва С. Ю. Концепція іншомовної освіти в Україні розробка та інтерпретація. World Science. 2016. № 4. С. 60–61.
7. Hjaltarnas-skapare-ar-dod. URL: <http://8sidor.se/kultur/2018/11/hjaltarnas-skapare-ar-dod/>
8. Huffleisen B., Marx N. EuroComGerm – Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen. Aachen: Shaker Verlag, 2014.

REFERENCES

1. Andreiev, A. H. (2018). Rozvytok hramatychnoy kompetentsii uchniv starshoi shkoly zghidno z “Rekomendatsiyamy Rady Yevropy z movnoi osvity”: vymohy normatyvnykh dokumentiv ta realnist. *Aktualni pytannia filolohii i metodyky vykladannia nimetskoï movy*. Kryvyi Rih, 48–52. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2857> [in Ukrainian].
2. Hamaniuk, V. A. (2012). Inshomovna osvita Nimechchyny u konteksti zahalno-evropeyskykh intehratsiinykh protsesiv: teoriia i praktyka. Kryvyi Rih: Vydavnychiy dim [in Ukrainian].
3. Hamaniuk, V. A., Zhdanova, N. S. (2015). Model naskriznoho movnoho kurykulumu. *Filolohichni studii. Naukovyi visnik Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Kryvyi Rih, Issue 12, 233–241. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2015_12_30/ [in Ukrainian].
4. Hamaniuk V. A. (2013). Realizatsiia kontseptualnykh zasad bahatomovnosti u proektakh EUROCOM. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, Issue 6, 71–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2013_6_14 [in Ukrainian].
5. Smokotin, V. M. (2011). Poiski putej k mnogojazichiju i polikul'turnosti v ramkah koncepcii «Evropejskoe vzaimoponimanie». *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta*, 352 (November), 74–77. URL: http://irbis.bigpi.biysk.ru/cgi-bin/irbis64r_12/ [in Russian].
6. Nikolaeva, S. J. (2016). Kontsepszia inshomovnoi osvity v Ukraini rozrobka i realizatiya proceedings of the Scientific and Practical Conference, Ukraine. Kyiv: World Science, 4, 60–61 [in Ukrainian].
7. Hjaltarnas-skapare-ar-dod. URL: <http://8sidor.se/kultur/2018/11/hjaltarnas-skapare-ar-dod/>
8. Huffleisen, B., Marx, N. (2014). *EuroComGerm – Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Aachen. Shaker Verlag.